

מעשה בגאון, כוכב ומלך

פעם אחת בימי הקיץ עמד בשמים כמה ימים כוכב עם זנב שובל אש. כולם יצאו, התבוננו ודיברו אודותיו. אך הגאון [רבי ישראל איסרלין בעל "תרומת הדשן"] סירב לצאת להביט בו. **עברו מספר ימים** והגאון יצא למגדל הגבוה שעמד ברחוב היהודים כדי לראות את הכוכב. פתע אמר: **"זנב פנה לוינה!"** והנה עוד באותה השנה, ר"ח, מת בפתאומיות המלך האוסטרי לדיסלב החמישי בשנת השמונה עשרה לחייו, זמן קצר לפני שהיה אמור לחגוג את חתונתו... לדיסלב היה שונא ישראל גדול. שלש שנים קודם לכן גירש את היהודים מערי צ'כיה, ונתן אותם למשיסה. ההשערה המקובלת לגבי נסיבות מיתתו, שהוא הורעל... הוא הוכתר למלך בהיותו נער, בשנת ר"ג!

לדיסלב היה בנו של הצורך, המלך אלברכט השני, שגזר את "גזירות וינה", בהם הואשמו היהודים בחילול "לחם הקודש". ונשרפו חיים מאתיים ועשר יהודים שסרבו לכפר על "עוונם" על ידי שמד (שנת קפ"א, 1421) שאר היהודים גורשו וכל רכושם הוחרם לחצר המלכות.

(עפ"י "לקט יושר" י"ד וס"ה)

מתוך מכתב תשובה של הגאון רבי יהודה אסאד לבנו

ומה ששאלת אודות אותו כוכב שביט שנראה בכל לילה במשך שני חודשים ויותר, אין לנו לחקור ועסק בנסתרות לדעת עתידות על ידי רמזים, ככתוב 'מאותות השמים אל תחתו'.
(שו"ת "יהודה יעלה" או"ח א' מ"ה)

"כוכב אחד יש ושמו רעה, אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה".
הגמרא ביבמות אומרת: "רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים". ביארו התוס': הרעה תבוא היכן שמשכנעים אותם להתגייר, או שמקבלים אותם מיד. אבל כאשר הם מתאמצים להתגייר יש לנו לקבלם, שהרי מצינו שהאבות הקדושים נענשו שלא קיבלו את תמנע שבאה להתגייר, שיצא ממנה עמלק.
לפי דברי התוס' נבאר: א. הערב רב שהתגיירו והצטרפו לעם ישראל הם הרעה שראה פרעה, הם אלו שבגללם ארע חטא העגל ושאר החטאים במדבר עליהם נענשו ישראל. ב. עמלק שציער את ישראל, הוא כוכב הרעה שראה פרעה. ("נר לשולחן שבת")

רבינו משה מקוצי, הסמ"ג, נדד ברחבי אירופה להזהיר לכל ישראל שילבשו בגד של ארבע כנפות ובו ציצית. ("כתר ראש")
ויהי אחרי ד"א שתקצ"ה שנה לבריאת העולם, היתה סיבה מן השמים להוכיח. ובשנת תתקצ"ו הייתי בספרד להוכיח, ואימץ הקב"ה זרועותי בחלומות היהודים והגויים וחזיונות הכוכבים, ויט עלי חסדו, ותרגז הארץ ותהי לחרדת אלוקים, ועשו תשובות גדולות וקיבלו רבבות מצוות תפילין מזוזות וציצית, וכן בשאר הארצות הייתי אחר כך ונתקבלו דברי בכל המקומות.
וולי ההדיט נראה שהיה להם ליהודים ולגויים חלומות מבהילים, וחזיונות הכוכבים המורים רעה לעולם, ושם פחדו פחד, ועל ידי זה קבלו תוכחתו!
(שם הגדולים" מערכת גדולים מ' קע"ח)

"החודש הזה לכם" - הכוכב שלא היה

בראשונה היו משיאין משואות, מביאין קני ארז ... ועולה לראש ההר, ומצית את האור, ומוליך ומביא, ומעלה ומוריד. בירושלמי משמע שהיו עושים זאת כדי שלא יטעו לומר שהוא כוכב... דא"ר אסי ראיתי כוכב שעולה ויורד וכוכב שבא והולך.
(ר"ה כב. ראשונים)

שאלה חדשה, שלא נמצאה בספרים...

שני עדים עולים לירושלים להעיד על קידוש החודש, שהם ראו את הלבנה. ראובן ושמעון יודעים שהם שקרנים - "עמנו הייתם כל היום, ולא יכולתם לראות את הלבנה". מה הדין: האם הם חייבים לחלל שבת וללכת אחריהם לירושלים כדי להזימם.
השאלה עלתה על שולחנם של גדולי ישראל השתא, רבים סברו שמוטל עליהם לחלל שבת, שמא יסמכו על אותם עדים. והיו שהעירו שלכאורה כל ההיתר לחלל שבת בקידוש החודש הוא ללכת להעיד ולא למנוע עדות, או שזה עסק של בית הדין, הוא כבר ימצא דרך להכשישם... - לומדי העלוך מוזמנים לפלפל.
(נר לשולחן שבת")

בשבת: 'ואם יש אורב בדרך, לוקחים העדים מקלות.' (ר"ה א' ט)
לכאורה אף יהיה מותר לחתוך מן המחובר, שהרי התירו מכשירין. וצריך עיון אם אין לדבר שיעור, וכמו שבפיקוח נפש שהתירו גם מכשירי מכשירין, וצ"ע.
(חדושים וביאורים" ר"ה כב.)

רואה אני באיצטגנינות שלי...

מדי שנה, ימים מספר לפני שהנילוס מתחיל לגאות, מתרחש מאורע שהביא את הממונים על לוח השנה המצרי לקבוע לוח חדש. הכוכב סיריוס, שהמצרים כינוהו "כוכב הנילוס", לאחר הפסקה של שבעים יום בהם לא נראה, היה מופיע לרגע קט במזרח לפני זריחת החמה. תלות הדדית זו שבין ראיית הכוכב לגיאות הנילוס גרמה לכך שקבעוהו ליום ראש השנה שלהם. בשל כך המצרים קבעו את משך החניטה לשבעים יום בדיוק.
יבול האדמה במצרים תלוי בגיאות הנילוס, ידיעת מועד הגיאות היתה חיונית למצרים, כי כך ידעו מתי לזרוע את שדותיהם.
הצפתו הביאה חיים למדבר מסביבו, כך נקשרו הנילוס וסיריוס שבכוחם להחיות מתים... הנילוס היה "אבי האלילים" במצרים, ערים נקראו עליו, וכמויות ענק של מתנות ומנחות נזרקו לתוכו. למצרים היה מספר עצום של אלילים בצורות שונות ומשונות, לא היה די להם בשלהם והם ייבאו אלילים מכל הארצות מסביב. הם עבדו לשמש, תנין, נחש, בז, חתול, חיפושית, פר, טלה. החוקרים מציינים כארבעים סוגי אלילים שהמצרים עבדו...
המצרים היו דרוכים לקראת כל ארוע הנקרה בדרכם לראותו ולפרש אותו. בכל דבר הם היו רואים אות וסימן להתערבות האלילים בעולם.
(ספרי העיתים וקצרנו מאד...)

איזה בעל חיים מופיע בפרשת השבוע, שלא עבד בשבת?

הארבה

פעמיים מוזכר בתורה וַיִּנְחַח: בארבה נאמר וַיִּנְחַח בכל ארץ מצרים ונאמר וַיִּנְחַח ביום השביעי, מלמד שהארבה נח בשבת. (בעל הטורים פ"י י"ד)
ותמוה: א. מדוע מכל המכות דוקא הארבה שבת? ב. וכי מניעת אכילה נחשבת מנוחה, הרי נאמר 'למען ינוח שורך' שתולש ואוכל?

בקובץ הנפלא "עיון הפרשה" (תשס"ז גליון לא) הביאו ט"ו תירוצים בזה. נביא עיקרם:

א. הארבה 'נח' בשבת, הכוונה שנחת במצרים ביום השבת. (ילקוט מעם לועז) כל המכות שבתו בשבת. ("מוריה" כת"י בשם הפני"י) **ב.** הארבה אכל גם מה שאינו ראוי לאכילה, בגדים, תכשיטים, עינים (הגר"ח קניבסקי) ובשבת נח מאותה אכילה מיוחדת. (הגרש"י בורנשטיין) **ג.** כל המכות דינם ז' ימים, ומה נפק"מ אם אכלו בשישה ימים או בשבעה, מה שנחו בשבת גרם להם לרעב, ולאחר השבת אכלו כפול, ואת שאר נזקיהם עשו גם בשבת, כחושך וכדו'. **ד.** לפי האבן עזרא, שהמכות כללו את ישראל, לכך נח, להראות לישראל את ענין השבת. ("בין משה") **ה.** הארבה נח מפני שהיה בבחינת בהמת צדיקים, שנחשב כבהמת משה, ולכן היה לו דין שבתה. ובערוב לא שייך שבתה, שהרי נחש אין לו בעלים, ורש"י כתב 'ערוב זה חיות רעות ונחש'. (האדמו"ר ממונצ'ין - 'עלי דשא') **ו.** המנוחה היתה רק לענין תחומין, שדרכו לפרוח, ובשבת נשאר במקומם. ('ערוגת הבושם') בכל ימות השבוע כיון שעברו ממקום למקום הותירו מעט, אולם בשבת שנחו, אכלו כל שסביבם ולא הותירו דבר. (לב שמחה"ג מגור) **ז.** הלא בכל הזרות היה כעין מכת ארבה, ונח כדי שיראו שהוא דבר נסי. **ח.** הארבה נח מעצמו, לקדש שם שמים, להראות שאף לבריה קלה זו יש הרגש מקדושת שבת. ("שפתי צדיק")

ישנם עוד בעלי חיים הנחים בשבת

יונה

כתב היעב"ץ: יש מופת שהיונה לא תולשת מן המחובר בשבת. שלכן היונה חזרה לתיבה רק "לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה", שכל השבת לא תלשה רק לעת ערב.

וזהו שאנו מזמרים בזמירות של שבת "יונה מצאה בו מנוח". ובפירוש "פרחי שושנים" הוסיף וביאר שבני יונה אינם אוכלים בשבת מתבואה שנקצרה בשבת. (פרדס יוסף ויחי ועי"ש) הגר"י זילברשטיין דן בשיעורו אודות הנמצא במדבר ואינו יודע מתי שבת, אם יכול לסמוך על סימן זה...

דג

יש דג בים שלא שוחה בשבת, והוא נח כל היום סמוך ליבשה או לסלע. (רד"ק) בספר "לקוטי אברהם" מובא על ת"ח גדול, רבי יהושע יוסף כלבו שחיפש במשך שנים את אותו הדג. לבסוף מצאו בחופי מדינת פרס. וראה אין העוברים ושבים הגויים היכוהו במקלות, אך הדג לא נע ולא זע ממקומו. ("פרדס המלך")

הגמרא מספרת שרבה מלח שיבוטא לכבוד שבת. (קידושין מא.) בשו"ת "שם משמעון" ביאר: רבה הידר לאכול דווקא שיבוטא, כי אולי הוא הדג ששוכח בשבת, ושמו מלשון 'שבתא'.

רימה

כתב בעל הטורים שאין הרימה שולטת במתים בשבת. (פט"ז כ"ד)

בספר התגין הביא אודות הסמבטיון שנח בשבת, והוסיף שיש הר שחוצבים מעפרו כסף, ובשבת לא ימצאו בעפרו כסף! (ס')

ומי לא נח בשבת?

"בשבת שכיחי מזיקין!" (סידור רש"י תע"ה. טור או"ח רס"ז) שמעתי שכתוב בזוהר שאלו המזיקין הם נפשות הרשעים שבגיהנם, ובשבת נותנים להם מנוחה לשוב בעולם ונעשים מזיקים. (מהר"א אבוה רס"ז)

כתב בספר חסידים למה הרוחות מזיקין לביל שבת? לפי שאינם בגיהנם! פירוש: רוחות של רשעים במיתתן נעשו נשמותיהן מזיקין, וניתן להם רשות להזיק למחללי שבתות, או אם היו עצבין בשבת, או אם אינו מתעדתן בו...

לכן סמך 'יושב בסתר - שיר של פגעים' ל'שיר של יום השבת'. **ולכן אומרים בשבת** 'יקום פורקן ובריות גופא', דנשמות שמזיקין אין לאדם רפואה ברפואות בני אדם כי אם בוראו! (תתש"ע)

וינח - מעשה בבעל תשובה בן קיבוץ הזורע, בצעדי הראשונים **מפי החבורות**, הרה"ג רד"א: "הוא רצה מאד להתפלל בשבת בבית הכנסת בישוב הסמוך. לנסוע ברכב בשבת הוא כבר ידע שאסור, אך באופניים חשב שאפשר להקל.

ביום חמישי נסע על אופניו והנה תקר בגלגל הקדמי. הלך לפנצ'ריה בקיבוץ. מיד כשיצא, ארע תקר נוסף והפעם בגלגל האחורי, חזר לפנצ'ריה וביקש 'אנא תקן לי בדחיפות, אני צריך אותם לשבת!'

תיקנו את הצמיג, נסע והנה זמן קצר אחר כך נקרע הצמיג לגמרי, אפילו שהוא נסע על שביל בטון, ולא היתה סיבה נראית לעין שיקרה כזה דבר - משהו לא ברור... מיד הבין שרמזו לו משמים לא לנסוע בשבת על אופניים...

בהמשך חיינו כשהתקדם, יכל לומר 'גילו לי באורים ותומים שאסור לרכב על אופניים בשבת!'" ("נר לשולחן שבת")

לכו נא הגברים...

לפני כשש מאות שנה חי בעיר זרעא חכם ושמו רבי חלפתא, שהיה מפורסם בכל הגלילות שהוא אדם חשוב וגדול מכל בני עירו בחוכמה ובכשרון המעשה וביחוס'. הוא השתוקק מאד לעלות לארץ ישראל. מאחר שבימים ההם הזדרכים היו בחזקת סכנה, ניסה לארגן קבוצה שיעלו יחד בשיירה לארץ.

באותו הזמן רצה אחד מחכמי העיר, רבי אהרן בן שמחון לשדך את בתו לרבי חלפתא. בתחילה רבי חלפתא סירב, אך רבי אהרן לא ויתר, שלח אליו אנשים והפציר בו מאד עד שלבסוף הוא נעתר. אך התנה עמו שיצטרף גם הוא לעלייתו לארץ ישראל, וחייבו שבועה על כך.

לאחר מאמצים רבים רבי חלפתא הצליח לארגן קבוצת יידיים שיעלו יחד לארץ. כל בני החבורה, חמישה במספר נדרו ונשבעו לעלות לארץ ישראל יחד, בנוסח ארוך ומפורט:

'לבב אחד ודעת אחת שלא יחזור אף אחד משבועה זו ולא יקבל עליה היתר, וקיבלנו עלינו באלות וקללות למי שישבב בשום עורמה בעולם שלא לעלות... אלא אם יהיה אונס הנראה להם. ומי שמטה ידו חבריו יסייעוהו... וכל החוזר תהיה פתו פת כותי ויינו יין נסך, ועובר על דת משה'. וחתמו שמותיהם.

בסופו של דבר בני החבורה חוץ מרבי חלפתא ואחיו התחרטו בגלל עיכובים וסיבות שונות.

אחד הטעמים היה שמושלי המקום עיכבו את נשותיהם ובניהם לצאת את העיר... ואמרו להם: "לכו נא הגברים ועבדו לאלוקיכם, כי אותה אתם מבקשים, רק נשיכם וטפכם לא ילכו עמכם". החברים נכמרו רחמיהם על נשיהם ובניהם ולא יכלו לעזובם.

אמנם רבי חלפתא ואחיו רבי יוסף לא ראו באונס זה סיבה מספקת לבטל את השבועה, ויצאו לדרכם. אך באמצע הדרך, בעיר הוראן עצרו. כפי הנראה הבינו את קושי הדרך אם ילכו לבדם, והשתדלו להשפיע מרחוק על חבריהם שיבואו אחריהם.

הנשארים הביאו דינם לפני רבי אפרים שורקי שהתיר להם את הנדר והשבועה, וציווה על רבי חלפתא לקרוע את השטר.

רבי חלפתא לא ויתר, ופנה לרבי צמח דוראן, שהאריך לדון ופסק: על בני החבורה לקיים את שבועתם. כיון שהם רגילים להשבע תמיד... ואלו האונסים אונסים שכיחים... והיו צריכים להתנות עליהם מלכתחילה.

סוף הסיפור לא ידוע לנו איך נהגו בני החבורה, אך יש שכתבו שרבי חלפתא השתדל והתאמץ, ועלה לארץ ישראל.

(שו"ת "כין ובעוז" א' נ"ח. "מלכי ישראל - חכמי אלג'יר" ועוד)

נסיים בפרשה ומעניני דיומא...

הרה"ח ר' אלעזר צ. נעשה לחסיד קרלין בעקבות סיפור שארע עמו: **אחותו** אשת חיל עלתה מארה"ב לארץ ישראל והתחתנה עם בן ישיבה. הימים היו ימי הצנע בארץ ישראל. בחנוכה, המשפחה בארה"ב הכינו חבילת אוכל לפסח, סוכר, בשר משומר ועוד, לשלוח לה באונייה לארץ ישראל.

כשסיימו, ר' אלעזר ירד להתפלל מנחה, היה זה בית מדרשו של האדמו"ר רבי יוחנן מקרלין. פנה אליו הרבי ואמר: "בחור'ל כשמתעסקים בעניני פסח רואים את זה על הפנים!" ("נר לשולחן שבת")